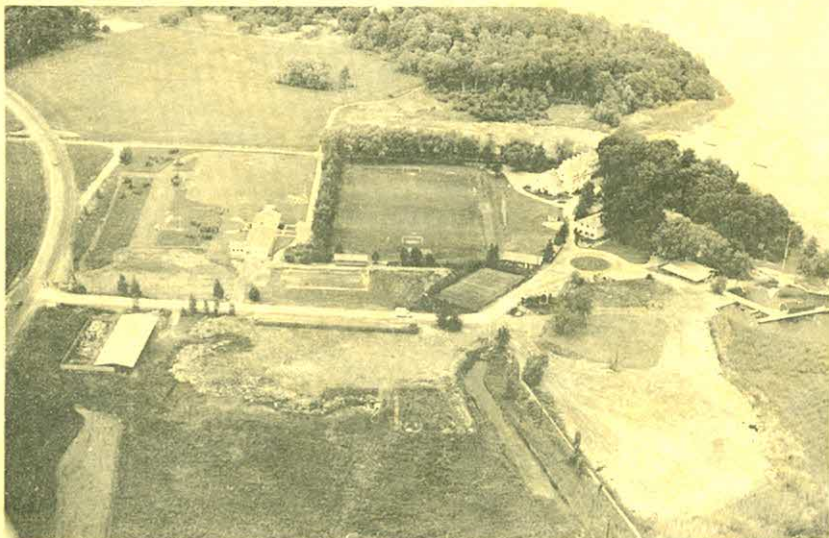

PROPELLER- BLADET

Organ för FFV:s kamrattförening

LÖVUDDEN

Nr 30. Årg 19. December 1964

Vid årets kamratträff på Lövudden lovade vi, ett par Arbogagrabbar, att gemensamt försöka "snickra ihop" årets Propellerblad.

Löften är till för att hållas och vi presenterar härmed Arbogaeditionen av PB. Vårt tema har varit FFVK:s 20-årsjubileum, men naturligtvis har vi också önskat få med artiklar med mer allmänt innehåll.

Vi tackar alla dem, som var och en på sitt sätt bidragit till tidningens tillkomst.

Redaktionen önskar läsekretsen en GOD JUL och ett GOTT NYTT ÅR.

PROPELLERBLADET

Organ för FFV:s kamratförening

Ansvarig utgivare:

Lennart Brendling

I redaktionen ingår:

Werner Larson

Lennart Brendling

Betty och Stig Hertze

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Jubileumshälsning från FF	1
FFV:s kamratförening genom 20 år	2
Reflexion	3
KFUM:s elevhemsverksamhet	4
En julhälsning från FFV-elever, klass 2	6
Meditation	7
Några fasta fornminnesmärken kring Västerås	8
Familjenytt	19
Hannibal	20
Ut- och inveckling vid Lövudden - Johannisberg	24
En tripp till USA	26
Aktuellt från Mosebacke monarki	27
Konsten att vara gift med en FFV-are	28
Brev från 86 Sören Håkansson	29
Upprop	31
Tillbyggnad vid elevhemmet i Arboga	32

Kungliga Flygförvaltningens
Underhållsavdelning
med
Driftbyrå och Verkstadsskola

gratulerar

FFV KAMRATFÖRENING

till dess

20-års jubileum

och lyckönskar föreningen till fortsatt arbete i samma goda anda och kamratskap som städse varit rådande bland FFV:are. Ämbetsverket vill även framhålla Kamratföreningens stora betydelse att inspirera till sammanhållning, förkovran och framåtanda till fromma för såväl den enskilde individens som flygvapnets bästa.

Per Jurander

chef för Underhållsavdelningen

J-O Arman

chef för
Underhållsavdelningens
driftbyrå

Ove Ahlgren

chef för
Verkstadsskolan

Arne Yngvesson

Då man skall försöka att göra en kort historie-skrivning om kamratföreningens tillblivelse och öden genom åren är det speciellt några händelser som bör nämnas.

Upprinnelsen till bildandet av en kamratförening kan skönjas till de obligatoriska samkvämsaftnar som hölls om fredagskvällarna på Johannisberg under elevhemmets första år. Dåvarande föreståndaren, nu bortgångne sekr Aron Hallman, införde en programpunkt som bestod i att för en månad i taget välja ordförande och sekreterare vilka skulle leda möten, där allehanda saker togs upp till diskussion, såsom skivinköp, val av grammofonskötare, idrottsfrågor och dylika gemensamma angelägenheter. Hallmans avsikt var att härigenom lära oss grabbar lite möteteknik, en lärdom som man alltid har nytta av.

På ett av dessa möten minns jag att Hallman tog upp frågan ang bildandet av en kamratförening. Detta var på hösten 1944. En interimstyrelse valdes vilken utarbetade förslag till stadgar, och året där-efter bildades föreningen och den första styrelsen valdes. Föreningens främsta målsättning skulle vara att främja kamratskapet mellan alla FFV-are och jag tror att den under årens lopp har bidragit till detta.

Många styrelsenamn är det man i protokollböckerna kan läsa om, som har hjälpt till med att föra föreningen vidare. Ett namn bör speciellt nämnas, nämligen sekr Erik Tunås, som praktiskt taget alltsedan bildandet har varit KFUM:s representant i styrelsen och alltid biträtt övriga mindre rutinerade styrelseledamöter med visa råd och praktiska handlingar.

De kamratträffar som föreningen alltsedan bildandet, årligen har arrangerat, har blivit en fin tradition och är säkert en viktig faktor för att hålla kontakten levande mellan elever; skola och elevhem.

Årets träff ägde rum i början av maj med sedvanligt program och besöktes av ett femtiotal medlemmar.

Ett överslag över totalt antal besökare från olika delar av landet som under tjugo år har deltagit i dessa träffar ger säkert över tusentalet, en inte så föraktfull siffra.

Föreningen började, helt i linje med sin främsta uppgift, att år 1960 dela ut ett stipendium till en avgående elev ur klass 2 som har dokumenterat sig som den bästa kamraten. Förslag till stipendiat lämnas av eleverna själva och slutlig uttagning sker av en speciell stipendienämnd. Årets stipendiat blev Allan Luks.

En speciell stipendiefond har bildats av de ständiga medlemsavgifter som erläggs. Denna avgift är femton gånger årsavgiften eller f n kr 75:- och berättigar till ständigt medlemskap i kamratföreningen. Fonden uppgår f n till kronor 570:-.

En händelse som också är värd att nämnas, är överföringen av föreningens medlemsmatrikel på hålkort. Vad detta betyder för att förenkla administrationen förstår var och en. Adressremsan t ex för utsändandet av detta blad, framställs med hjälp av hålkortsmatrikeln. Så på denna punkt är det säkert inte många föreningar av vår storlek som slår oss på fingrarna.

Förtjänsten av detta uppläggningsarbete och den kontinuerliga aktualiseringen av registret tillkommer helt vår förre ordförande Kjell Holmberg.

På ett tidigt stadium i föreningens historia uppkom förslag från rektor Ahlgren om att en föreningstidning borde finnas. Efter säkert många sömn-

lösa nätter såg det första numret av "Propellerbladet" dagens ljus år 1944.³ Det var ett gäng intresserade elever som knåpade ihop ett antal nummer som mottogs med stor förtjusning både av FFV-elever och andra. Tidningen såldes nämligen även till utomstående, främst till personalen på de centrala verkstäderna. Den kostade 50 öre och pengarna skulle förmodligen användas till framställningskostnaderna. Mannen bakom dessa första "Propellerblad" var främst en glad kurre vid namn Sigvard Hansson. Till sin hjälp hade han flera goda tecknare och poeter bl a Karl Axel Pantzar, Olov Hennell m fl. Innehållet bestod till stor del av skojiga teckningar med aktuell anknytning. Den mesta texten var skriven på vers, så man förstår att det var många timmars arbete som låg bakom varje nummer.

Från dessa första numren väsentligt avvikande både till utseende och innehåll har, med många olika medlemmars intresserade hjälp, Propellerbladet fortsatt att sporadiskt utkomma. En målsättning har dock varit att till varje jul kunna komma ut med ett nummer. Vi får vara tacksamma mot de medlemmar som är villiga att arbeta med tidningen, ty att den är efterlängtd och välkommen har vi ofta fått bevis för.

Bladet sänds ju nu ut avgiftsfritt till alla medlemmar av kamratföreningen och andra intresserade, och detta har möjliggjorts genom flygförvaltningens ekonomiska hjälp för tryckkostnader, en hjälp som vi har all anledning att vara tacksamma för.

Och med denna korta återblick tillönskas föreningen och vår tidning lycka till och min varma förhoppning är att Ni yngre FFV-are hjälper till att bära "arvet vidare" som det brukar heta i allvarligare sammanhang.

REFLEXION

"Vårt förflutna väljer det tillkommande" har någon sagt. Det liv vi lever disponerar oss alltså för framtiden och för de situationer vi kommer att möta - en sanning som måste stämma oss till eftertanke.

Till FFV kom vi kanske av en slump, en ödets nyck eller genom Guds ledning - vad vi nu kallar den kraft som styr våra liv. Tiden vid FFV har emellertid genom den utbildning och den uppfostran vi fick där gett vår verksamhet och vår livssyn sin inriktning. Det är inte bara vanlig anständighet som bör få oss att tacksamt tänka tillbaka på tiden vid vår kära skola - det är också nödvändigt för vår fortsatta utveckling, att vi håller oss påmind om vad som i så hög grad utgör grunden för vad vi är.

Vår kamratförening och vår tidning är därför ting som vi måste vara rädda om, vidmakthålla och vidareutveckla - kamratträffarna ger tillfällen till återblickar och gemenskap som vi bör ta vara på.

Med hälsningar

Gunnar Wikström
4239

KFUM:S ELEVHEMSVERKSAMHET

Erik Tunås

En återblick på samarbetet mellan Kungl
Flygförvaltningen och KFUM i Västerås
1942 - 1964.

En fredagseftermiddag hösten 1941 togs de första kontakterna mellan Kungl Flygförvaltningen och KFUM i Västerås om möjligheterna att skapa ett internat för planerad lärlingsskola.

Ett 20-tal pojkar skulle komma från olika delar av vårt land för att i en ny-upprättad skola erhålla fyraårig utbildning och därefter anställning vid någon av flygvapnets verkstäder. Verksamheten planerades att börja nyåret 1942 för att redan på hösten samma år utökas med en ny årskull om 20 elever.

Efter 2 års grundutbildning i Västerås skulle följa 2 års praktik vid de centrala verkstäderna i Västerås, Arboga eller Malmslätt.

KFUM i Västerås kände det som ett stort förtroende att flygförvaltningen önskade dess medverkan i denna nya uppgift. Sökandet efter lämplig förlägningsmöjlighet började. Skolan skulle vara förlagd till CVV. Men att i dess närhet finna något ledigt utrymme var omöjligt. Tankarna gick till Johannisberg, som ägs av Västerås stad och är närmaste granne till KFUMS Lövudden. Herrgårdsbyggnaden var sedan något år tillbaka obebodd och föreningen hade lämnat in en framställning om att få hyra byggnaden för utvidgning av verksamheten vid Lövudden.

Västerås stad upplät med intresse byggnaden för elevhemsverksamhet. KFUM såg i denna nya verksamhetsform ett tillfälle att giva en nybliven skola och dess ungdom ett praktiskt handtag och genom skapande samverkan ge bästa möjliga underlag för utbildningsåren och den framtida livsgärningen.

I denna begynnelsestid var det ingen som anade att utvecklingen skulle gå så raskt och att samarbete KFF och KFUM skulle få nuvarande proportioner. För KFUM har önskemålet hela tiden varit detsamma, som från början, att göra en insats i KFUMS anda, till gagn för skolan och dess ungdom, KFUM har velat skapa en miljö för trivsam, uppbyggande och meningsfullt samvaro i ombonade elevhem där olika faktorer medverka till trygghet och harmoni under betydelsefulla ungdoms- och utbildningsår.

Upptakten 1942 blev den allra bästa. Representanterna för KFF, flygdirektör Olle Thunell och byrådirektör Stig Ögren gjorde allt för att stimulera och underlätta starten. Tiden var knapp ca 3 månader, därav jul- och nyårshelg och till på köpet en sällsynt hård vinter, som beredde stora svårigheter för iordningställande av den utkylda och dåligt underhållna herrgårdsbyggnaden.

I januari kom skolans första rektor, ingenjör Sven Nylinder och elevhemsförestandare Aron Hallman. Båda är nu döda, men deras minne lever vid tanke på begynnelsen av detta viktiga arbete. Rektorns pionjäranda, parad med stor originalitet, satte färg på tillvaron. Aron Hallmans orubbliga lugn, stilla humor och en psykologisk gåva att lösa problem blev av utomordentlig betydelse för den miljöskapande insatsen och för att skänka den stil och ordning, som KFUM helhjärtat ville ge detta arbete. I den uppgiften hade han ett ovärderligt stöd av sin maka, fru Siri Hallman. Inom parentes må erinras om att deras inflyttning skedde under synnerligen prövande och primitiva förhållanden. Byggnaden var utkyld. De enda levande varelserna i huset hade under lång tid varit råttorna. Vindsvåningen var oinredd, kall, och när vinden svepte genom otäta fönster var det inte så underligt om känslan av hemtama spöken gjorde sig gällande.

Men i februari blev det nytt liv i "herrgår'n". Då stod Aron och hans fru i hallen och tog emot den första årskullen elever. Stora och små pojkar, ungdomar som hade livslust och lekande håg. Rättor och spöken, som ej självmant ville dra sig undan, fick skylla sig själva.

Byggnaden disponerades de första månaderna på så sätt att elevernas matsal var ordnad i nuvarande personalrum till höger. I kammaren innanför köket bodde kokerskan, två nästföljande rum var föreståndarbostad och expeditionen har alltid varit förlagd till sitt nuvarande utrymme. På mellanvåningen bodde 20 pojkar i tre logement och de övriga utrymmena disponerades för sällskapsrum, "tyst rum" och personalrum. Till höstterminen 1942 iordningställdes vindsvåningen. De tre rummen blev logement för tjugo pojkar. Den ofullbordade vinden försågs med golv, tvättrum inreddes, liksom "bordtennissalong". Det var trångt, men förnöjsamheten stor och pretentionerna var anspråkslösa. Kamratskapet var det bästa tänkbara.

Detta var upptakten. En rolig tid, rik på äventyr som kunde bli en roman. Tänk bara på den första skolresan där halva styrkan rodde med tiohugarna till Arboga och den andra hälften cyklade. På "mitten av färden" skiftade lagen.

Eller minns svårigheterna genom ransonering och föreståndarens start av "kaninfarm" för att dryga ut kötttransonen. Det visade sig emellertid att kaninerna rymde betänkligt lätt, men det fick sin förklaring i att Aron Hallman lovade 25 öre för varje infångad kanin. Bra "extraknäck" för en fattig FFV-elev. Säkert drar många ett gott skratt vid erinran om sen hemkomst och förbjudna fönstervägar, om alltför hastigt, orutinerat och därigenom "skinnslitande" kasande utför brandlinan osv.

Till sist några data om den fortsatta utvecklingen. Aron Hallman stannade till 1946 och hade under ett par år som medhjälpare och senare tf. föreståndare Carl Dahlin. Höstterminen 1946 kom Valentin Hofstedt som föreståndare och stannade till januari 1949 då han övertog ledningen för det nya elevhemmet i Malmslätt. Vid höstterminens början 1949 installerade sig David Molin som föreståndare vid Lövudden. Under vakansen våren 1949 tjänstgjorde Werner Larson och undertecknad som föreståndare.

Nu har FFV vuxit. Elevantalet skulle ökas från 20 till 30 i varje klass. För att tillgodose behovet av ökat förlägningsutrymme hade en ny elevhemsbyggnad uppförts vid Lövudden. Nästa fas i utvecklingen blev 1956. Då skedde en tillbyggnad av elevhemmet vid Lövudden och antalet elever i varje klass ökade till 55.

I återblicken på elevhemsutvecklingen måste också erinras om tillkomsten av elevhemmen i Arboga och Malmslätt. Arboga fick sitt första elevhem 1947 med ett 10-tal platser och Manfred Åberg som föreståndare. Han efterträddes 1949 av Werner Larson, som blev en trogen medarbetare till uppnådd pensionsålder, 1962. Då inträdde Sten Westerman i uppgiften. Under 1964 har planerna på utökning av elevhemmet realiserats. Elevantalet, som från början var ett 10-tal

har under årens gång varit mellan 24 - 30 och blir nu 60 st. En ny byggnad för matsal, kök och fritidslokaler väntas bli färdig under hösten 1964 och i Ekbackens hus nr 5, 6 och 8 blir 20 elevplatser i varje. I hus nr 7 bor personal.

Elevhemmet i Malmslätt kom till genom en önskan från elever i FFV, vilka hade stora svårigheter att under då rådande omständigheter ordna sin mat- och bostadsfråga. Denna hemställan var uppmuntrande och inspirerade till det elevhem som invigdes den 26 januari 1949.

Inom ramen för elevhemsverksamheten kommer också samarbetet med FFVs Kamratförening, som i många hänseenden varit både värdefull och berikande. Här har några äldre FFV-are gjort en mångårig och betydelsefull insats: Arne Yngveson, Gunnar Wikström, Bertil (25) Andersson, Edgar Sebeniusson. Gemenskapen mellan årskullarna hålles levande genom Kamratföreningen och det är av stor betydelse att intresset vidmakthålles.

Återblicken på samarbetet under 23 år med Kungl Flygförvaltningen, FFV och de Centrala verkstädernas yrkesskolor samlar sig i en varm tacksamhet till Ämbetsverkets företrädare samt rektor, styresmän, lärare och alla elever för ett stort förtroende och synnerligen berikande arbetsgemenskap.

EN JULHÄLSNING FRÅN FFV-ELEVER, KLASS 2

Ja, nu är det jul igen. Det märker man på att skrivningarna börjat komma och ettorna börjat åka hem.

På skolan är allt som vanligt. Löttenet dräller, lärarna skäller. Ja, lärarna har väl inte heller förändrat sig. Kamrer Jarking till exempel, använder fortfarande våra vanligaste otryckbara ord på engelsklektionerna. Varför förstår vi ej. Vi kan ju dessa ord förut.

Ingenjör Köhler räknar ännu sitt aldrig sinade förråd av äpplen. Ingenjör Käck gör med sin kritikkonsumtion vår förrådsföreståndare vansinnig. Annars är allt frid och fröjd, utom det att ettorna får anmärkningar med rekordhastighet. 50 st på tre månader, i en klass, är ej att förakta. Nej, man borde dem snälla, så kanske de blev snälla.

Ni kanske undrar hur vi har det på elevhemmet? Jo tack bra. "Jobergarna" är förstas smutsiga värre. Deras tvättvatten tog slut första veckan i höstas.

Molin är otroligt glad i höst. Han har aldrig satt så många anmärkningar nåt år förut, så nog myser han allt.

I väntan på jullovet sysslar man med sina favorithobbies, d v s lagar cykeln, sover och läser läxor naturligtvis. Apropå skrivningar. Vi har redarskrivning snart, måste alltså sluta. Önskar er alla EN GOD JUL och ETT GOTT NYTT ÅR från alla här på skolan.

"Arton"

Med nedanstående rader vill nedskrivaren försöka göra en bild av FFV-eleven, en bild som kanske inte överensstämmer med originalets egen uppfattning, men det är ju nu så här i livet, att när man ser sig själv i spegeln skönjer man kanske inte precis vad man önskat sig. Man får vara tacksam över vad man har, i synnerhet då man som FFV-eleven är av vanligt kön och ej som kvinnan kan förändra sina brister till oigenkännlighet. Tro nu inte att vad nedan kommer skall beröra yttre för- eller nackdelar, även om sådana ibland kommer inom spegelramen. Nej tanken är snarare att peka på själens ev grund eller djup.

För att börja med råmaterialet kan man likna det vid en lerklump i mästarens händer, där mästaren är den nya miljön. Att leran måste vara våt för att formas vet vi men att en FFV-elev måste blötas i Målarens vatten för att i kamratkretsen bli medgörlig är väl att använda fel bearbetningsmetod. Det kan ju hända att lerklumpen efter behandlingen torkar så hårt, att den spricker och då är ju materialet förbrukat.

På tal om blöta lerklumpar händer det då och då i arbetsprocessens första skede att en och annan redan från början är så vattenbemängd, att den på kontoret svämmar över genom ögonhålorna, beroende på en okuvlig längtan tillbaka till de dolda djup varifrån den härstammar. Med lämplig behandling brukar dylik lera dock låta sig lätt formas för att så småningom övergå i så klibbig existens, att den ej släpper taget ens vid helgerna utan sitter kvar på elevhemsstolarna i högönsklig välmåga.

Under bränningsprocessen, vilken, som vi alla vet, är det hetaste och för framtida hållfasthet viktigaste skedet i tillverkningen, uppstår många olika händelser, som visar materialets skiftande egenskaper. Somlig lera går lätt sönder i små, små sprickor, genom vilka klumpen i tid och otid utbringar olika läten, var och en efter sin landsända, utom då den får frågor på teorilektioner. Inför dylik oförskämhet förstummas den liksom frågeställaren, vars reaktion dock kommer sig av helt andra orsaker, ilska, förtvivlan eller självmedömkan över att vara en så dålig mästare. Att leran under bearbetning vrenskas och bär sig åt vet den som under många år arbetat vid drejaskivan, men när den försöker antaga slingerbultens skepnad slutar det oftast med katastrof eller, som det i följande fall blev, varning + permissionsförbud. Meddelandet, som anslogs androm till varnagel hade följande lydelse: "..... har erhållit varning samt permissionsförbud t o m den 1/9 för att han hållt vatten i rumskamraternas sångar och därefter vid förhör förnekat detta, erkänt och sedan förnekat igen för att återigen erkänna förseelsen." Se där vad resultatet kan bli när leran försöker uppträda som sin egen försvarsadvokat. Tilläggsbör att "klumpen" ser ut att arta sig till ett tämligen användbart bruksföremål.

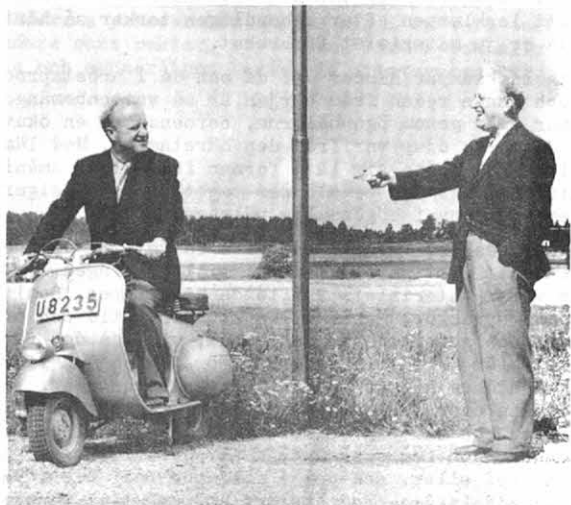
Att konstnärligt skapande har fått mer och mer plats i dagens samhälle är gott och väl, men när lerklumpen så att säga halkar ur formgivarens hand och börjar rotera på drejaskivans yttersta kant kan hemska resultat bli följden, kortsnaggad skalle, "skägg" med matrester, snus under läppen o s v. Det gäller då att hejda skivans rotation för att med varsam och kanske ironisk hand försöka knåda bort de värsta defekterna, Som vi vet blir konstnären aldrig nöjd med resultatet, men i detta speciella fall blir kanske den färdiga klumpen nöjdare än den som försökt tillyxa honom.

Sist men inte minst måste glasyr anbringas för att produkten skall kunna föras ut i marknaden och locka köpare. Bekant är att klumpen under fabrikkationens gång sporadiskt så att säga självglaseras i form av hårpmoda, skrikig slips och spetsiga skor m m. Sådana företeelser lär uppstå vid besök på olika danstillställningar, men om dessa reklamförsök resulterar i något intensivare intresse från kundkretsens sida är tvivelaktigt.

Allt vad ovan sagts har kanske gett ett intryck av, att leran är ett otacksamt material att arbeta med. Intet är dock felaktigare. Detta bevisas inte minst vid examensdagar, då utställningsbesökarna kan beskåda hela lagret av vackert glaserade tappar, kalvar, hundvalpar o s v., en del prisbelönta

andra inte och vad som är mest glädjande av allt, när man om några år frågar de olika köparna om varans kvalitet, visar det sig, att samtliga är mycket nöjda och säger sig ha haft största nytta och glädje av det varusortiment som levererats. Det allra underbaraste med de olika pjäser FFV levererat är, att glasyrens hållfasthet och skönhet bara ökat när den erhållit ålderns patina.

Egal

NATURAL WONDER

eller **EN
NY SLAGS
MÄNNISKA**

5205 K-G "Egon" Andersson

Denna lilla presentation av fornminnen kring Västerås, skall bara behandla de äldsta, och är, vad antalet beträffar endast en bråkdel av det stora antalet minnesmärken, som finns i området.

Att artikeln överhuvudtaget blev skriven berodde på en gammal spik på Stig Hertzes torp i Arboga, som påpassligt inträngde i min vänsterfot Svenska Flaggans dag 1964. De dagar, som detta befriade mig från kommenderingen, gick åt att skriva detta bidrag. Jag förstår att de tappra få, som läser hälften eller mer av nedanstående, är rörande eniga om att endast en sjuk man kan åstadkomma något sådant, och förvånas samtidigt över att ett sår i foten kan läkas så snabbt.

Låt oss emellertid dra oss till minnes vad folk- eller grundskolan försökt lära oss om historia och historisk geologi. Ännu minns vi den gamla grova indelningen: stenålder, bronsålder, järnålder, folkvandringstid, vendeltid och vikingatid.

Men hur länge sedan är nu detta?

Tidsperioden från det att de första livet uppträdde, fram till den 31/12 1964 omspänner över 2000 miljoner år! Ofattbara siffror, om man inte drar en parallell, som är något oegentlig men acceptabel. Tänk Er en tolvtimmarsperiod, 1200 - 2400, en lördag under "Johannisbergstiden". Dessa timmar representerar ovanstående 2000 miljoner år. Strax efter 1200 spåras det första livet kring elevhemmet - frånsett morgonen, ty den takten, som hölls så tidigt, var minst av allt "livaktig". Under de följande nio timmarna gjordes förberedelser för att mellan klockan 22 och 23 möta skräcködlorna, som uppträdde vid denna tidpunkt.

Vi återvänder till Johannisberg, där Molin, ett par minuter före midnatt, står med sitt berömda fickur i handen, mig veterligen den enda rova, som alltid gick exakt rätt. Klockan är nu 2359, ingenting syns eller hörs, men 30 sekunder senare kommer de första eleverna springande, men flertalet passerar kontrollen den sista sekunden, som vanligt. Med andra ord: på dessa tolv timmar uppträder de första människorna förs på de sista 30 sekunderna och den tid, som vi räknar kulturhistorisk, utgör den sista sekunden, 23,59,59 - 24,00,00.

För att kunna placera minnesmärkena i tiden, måste vi först indela ovanstående tidsåldrar i mindre perioder. Dessa perioder har i de flesta fall fått namn antingen efter det under denna tiden förhärskande gravskicket eller efter karakteristiska vapen och redskap.

På bild 1 är dessa perioder för syd- och mellansverige kronologiskt inlagda med ungefärliga tidsangivelser.

Med referenser till detta och översiktskartan, bild 2, kan vi nu börja se oss omkring runt Västerås, och så långt som möjligt försöka följa kronologin, med början från stenåldern.

Stenåldern

Den sista stora nedisningen, som täckte hela Nordeuropa, släppte sitt grepp om södra Skåne för ca 13000 år sedan, 3000 år senare var nästan halva Sverige befriat, och efter ytterligare något tusentals år avslutades istiden även i de nordligaste delarna av landet. Smältvattnet bildade stora insjöar och hav, och lågt liggande Mälardalen stod länge under vatten, det kan i detta sammanhang nämnas att Mälaren ända fram mot 1100-talet var en havsvik.

Västeråstrakten blev alltså relativt sent befolkad och saknar därför fynd från äldre stenåldern. Spåren av de första bebyggarna i Västmanland måste sökas i landskapets norra och nordöstra delar, längs den forna havsvikens stränder. Man har ännu inte påträffat några fasta forminnen från denna tid, men kan på goda grunder bestämma den första bebyggelsen till ungefär 5000 år f. Kr. De äldsta fynden från Västeråstrakten, kommer från Badelundaåsen, och utgörs av fyra stenyxor, kanske tillverkade på stenålderns slutskede.

Bronsåldern

Det stora steg framåt, som människan tog då hon började ta metallen i sin tjänst, har vi kallat bronsåldern. Bronset är en legering av koppar och tenn, i förhållandet ungefär 9/1, som i former göts till de redskap eller vapen m m, som man önskade.

En kort övergångsperiod, från stenåldern, kallas på sina håll för kopparåldern, tenninblandningen kom alltså först så småningom. Det är bara ett fåtal gravar och en del lösfynd från denna tid, som påträffats i Västmanland. Bronsålderns äldre gravrösen torde i regel kunna sägas ligga högt på åsar och bergsryggar, exempelvis på norra partiet av Hornåsen i Rytterns sn, nära Strömsholm, och det betydande gravfält, som ligger på Badelundaåsens krön vid Anundshög, kanske innehåller gravar ända från denna tidsperiod.

Äldre stenålderns gravskick stod sig en bit in i bronsåldern, man lade alltså den döde obränd, i en kista av sten eller i en urholkad trädstam, men man kastade upp en stor jordhög över gravarna, som ibland hade en kullerstenskärna, detta gäller Sydsverige, ty i övriga landet byggde man bara stenrösen utan jordtäckning. Under bronsåldern började man med likbränning, som mot slutet nära nog blev allena rådande. Benen lades från periodens början i manslånga kistor, men senare i gravurnor eller liknande, som lades i gamla högar eller i nya små rösen.

Under bronsålderns senare del börjar hällristningarna uppträda. Ristning är en oegentlig benämning, ty man har funnit på en del ställen att figurerna måste vara huggna med ett hårt, spetsigt föremål. I södra och mellersta Sverige ligger ristningarna i regel nära gårdar intill odlad jord, huggna på lagom sluttande ytor, vettande mot planare mark. De tros ha tillkommit i religiöst eller magiskt syfte.

Uppland har ett stort hällristningsområde, som fortsätter en bit in i Västmanland, där ett 10-tal ristningar är kända, liggande inom Tortuna, Björksta och Kungsåra socknar. De inristade figurerna är till största delen skepp, fotsulor och skålgropar. Fotsulorna eller fotspåren, se bild 3 A, förekomma oftast i par, och tolkningen av figuren är mycket omtvistad. Där fotsulorna står tätt tillsammans, är övergången till en annan symbol mycket liten, jag syftar på de runda tecken

och speciellt de, som har ett kors, se bild 3 B. Dessa brukar uppfattas, som symboler för solen, där man ej använder rundningen, som sköld eller vagnshjul, utan, som fristående symbol. Att solsymbolen förekommer så ofta kan förklaras av att bronsålderns människor var ett soldyrkande folk.

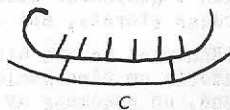

BILD 3

De vanligaste och mest spridda av alla hällristningsbilderna, är skeppen, se bild 3 C. De parallella linjerna, som är böjda uppåt, kan ibland avslutas med ett djurhuvud. Ovanpå skeppsbilden kan även finnas rader av vertikala streck, s k bemanningsstreck, som med skäl antagits utvisa bemanningen ombord. I olika versioner hittar man även människo- och djurbilder bland hällristningsfigurerna.

Till hållristningarna hör även de s k skålgroparna eller älvkvarnarna, utborrade eller huggna gropar i stenunderlaget. Sådana gropar förekommer ofta bland de andra ovan nämnda bilderna, men kan även i stort antal finnas, som självständig ristning. Någon datering av skålarna är ej möjlig, men man vet med säkerhet att bronsåldersfolket gjort sådana gropar, detta genom dess karakteristiska inslag i hållristningarna. Groparnas djup är vanligen ett par cm, och diametern 5 - 10 cm. Upptecknade berättelser säger att groparna använts att ofra till överjordiska väsen eller älvor, genom insmörjning med fett eller nedläggande av mindre föremål. Av denna tradition har man även kallat groparna för smörjstenar eller offerstenar; sedvänjan synes vara mest känd i Mälardalens län.

Inom det område, som vi just nu är mest intresserade av, finns hållristningar på bl a följande ställen:

Tortuna socken: tre ristningar vid Dräggesta.

Björksta socken: Frögärde, Översta, Björksta kyrka och Valla (tv st).

Kungsåra socken: Bjuggsta och vid Väsky, se bild 4, (R 1 bild 2), där ristningen med solhjul, skepp och älvkvarnar ligger på en berghäll inom en sommarstugetomt.

Till sist några ord om umgänget med hållristningarna, detta även tillämpligt på runstenarna, som vi skall behandla senare. De ristningar, som ej är ifyllda och som syns dåligt, är mycket svåra att upptäcka liksom att fotografera. Den bästa tiden på dygnet för ett besök är tidigt på morgonen eller sent på kvällen, då det sneda ljuset kastar skuggor i spåren. En våt och blank håll gör det ännu svårare att upptäcka ristningar. Ett bra knep är att via en spegel kasta en solkatt snett mot hållen, ljus av alla slag är naturligtvis även bra, så fältet är fritt för uppfinningar. MEN kom ihåg följande - det är bara Riksantikvarieämbetet, som får lov att fylla i ristningar med färg eller krita, även om det går aldrig så lätt att tvätta bort.

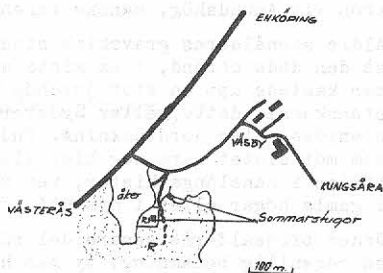

BILD 4.

Järnåldern

Under denna rubrik skall jag börja med en kort beskrivning över Anundshögsområdet, med dess fornminnen. (R2 bild 2).

Den rullstensåsen, som heter Badelundaåsen, och som utgör en fortsättning på Kjulaåsen, sträcker sig genom Västmanland över Avesta längs Dalälven, och kan följas ända upp till sjön Runn. Åsen utgjorde tidigt en viktig förbindelse-länk mellan olika delar av Mellansverige. Vid korsningen mellan Dal Karlsvägen och Eriksgatan (två tidiga "riksvägar") ligger Anundshög, på 1600- 1700-talet, Anunda- Anund- eller Ånshögen. Anundshögsområdet räknas till vårt lands märkligaste förhistoriska minnesplatser. Den stora gravhögen - Anundshögen - dominerar bland alla minnesmärkena. Se bild 5. Gravhögen är en av Nordens största, med en nuvarande höjd av ca 14 m, basdiameter ungefär 60 m.

Islänningen Snorre Sturlesen visste på 1200-talet att berätta genom sago-historia om våra gamla asars liv och leverne. Han berättar bl a att Bröt-Anund, en sagokung av ynglingaätten, lät röja mark och anlägga vägar, (fornsvenska bröt = väg). Vissa forskare anser Bröt-Anund vara en historisk person, som levat på 600-talet och skulle vara begravd i denna gravhög. Högens ursprungliga höjd är svår att bestämma ty en ca 6 m. djup grop finns i toppen. Detta efter ett, år 1788, försök av några föravskadade bränneridrängar från Västerås, att plundra graven. Dessa plundrare hade grävt upp högen, ner till stenröset, som bildar högens inre del, tydligen tog stendlämpandet knäcken

på dem, eller var den medhavda styrketåren på upphällning??? Till all lycka avbröts arbetet, men än i dag syns spåren efter försök. Man verkar ha lämpat all jord och sten mot norr, detta för att ej avslöja sig för de, som for på vägen söder om högen.

Ryktet har omtalat att man planerar att försöka fylla igen toppgropen, för att ge tillbaka högen dess ursprungliga profil.

Förutom storhögen, finns ett 20-tal, relativt låga högar inom området.

Står man uppe på storhögen, får man en verkligt fin vy över en annan gravtyp, tillhörande brons- och järnåldern. Dessa gravar kallas skeppssättningar, ty man reste eller placerade stenar så, att konturerna av ett skepp bildades, vanligen med de högsta stenarna i de båda ändarna, fören och aktern. Två sådana anläggningar efter varandra, med en gemensam stävsten kallas dubbel- eller tvilling-skeppssättning. Öster om storhögen ligger en dubbel skeppssättning, se bild 6, och norrut ligger två enkla, ej så välbehållna, "skepp".

Denna gravform har troligen sina rötter från den, särskilt i Egypten, förekommande tron, att den döde skulle göra resan till dödsriket i en båt. Alla inom området en gång resta stenar, har legat kullvräcka en längre tid. Detta kanske ett verk av kristendomens förespråkare, som uppfattat anläggningen, som ett hedniskt monument, skadlig för läran. Tid läker, som bekant, alla sår, så under hösten 1932 restaurerades de båda stora skeppssättningarna, att stenarna en gång varit resta, vittnar den stenpackning, som fanns vid foten av varje sten. Den närmast högen liggande sättningen mäter 53 x 16,35 m, minsta stenens höjd = 1,20 m, största stenens höjd = 2,80 m, sammanlagt 26 stenar ingår i denna sättning. Det andra "skeppets" mått: 50,8 x 24,7 m, minsta stenhöjd = 1,30 m, och största stenhöjd = 1,80 m, stenantal: 24 st. I båda skeppens mitt finns en låg, nedgrävd sten, kan denna inte ha varit mastmarkering?

En del av de stora skeppssättningarna går under namnet domarring eller domarsäten, och förekomma ofta då tillsammans med stora gravhögar (förmodade tingshögar), därav drar man bl a den slutsatsen att sådana ställen var säte för domare och nämnd för en hel bygd. Anundshögsområdet tillhör denna grupp, och gamla källor omtala även att området varit en gammal tingsplats.

Vänder vi nu blicken mot södra delen av fornminnesområdet, ser vi en rad resta stenar, bland dem en runsten. Stenraden står, som ett staket längs den forna

Erikskatan, ner mot vadstället över den lilla bäcken, som bildar gränsen mot öster för området. Se bild 7.

1960 eller -61 restaurerades denna del av platsen, då alla stenarna, utom runstenen, restes på sina forna platser. Vi skall dröja en stund vid runstenen, men först några allmänna ord om runstenar.

Runstenarna, med de inhuggna skrivtecknen - runorna, står, som minnesmärken över vad man skulle kunna kalla "fortidens tidningspress", Den vanligaste texten var, för att citera Gustaf Näsström: "vad vi skulle kalla kungörelser om fastighetsärenden samt familjeannonser och personalnotiser".

Runorna står vanligen i en slinga eller band, en s k runstensslinga, detta speciellt för 1000-talet, med ormhuvud i början och ormsstjärt, som avslutning, för att senare utvecklas till praktfulla drak- eller ormslingor. Skrivtecknen utformades speciellt för ristning i trä eller sten, och användes av germanska folk, som utvecklade dem ur grekiska och latinska skrivformer. Någon enhetlig runrad finns inte, utan man skiljer på några olika "alfabet", således kan nämnas: de germanska runorna med 24 tecken, de svensk-norska med 16 tecken, danska runor - 16 tecken och de starkt förenklade hälsingerunorna. Se bild 8.

ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ < X P H + i e C J Y E T B M M T O M Q
f u h a r k g w h n i j p e r s t b e m l g d o

DEN GERMANSKA RUNRADEN.

ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ : * + i + h : † B Y T L
f u h a r k h n i a s t b m l e

DEN DANSKA RUNRADEN.

ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ + † i + h : † B Y T L
f u h a r k h n i a s t b m l e

DEN SVENSK-NORSKA RUNRADEN.

ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ ƒ : † + i + h : † B Y T L
f u p q r k . h n l a s . t b m l R
i 5 10 15

HÄLSINGERUNORNA.

BILD 8

Runorna var i bruk från i stort sett 200 f. Kr. till långt fram i medeltiden, då utökade med punkter, de s k stungna runorna, betecknande ljud, som saknade runor. Det kan i detta sammanhang nämnas att det fanns även speciella lönnrunor, en tidig kodskrift, utformad efter vissa regler och att man i Älvdalen, så sent som på 1800-talet, brukade de s k dalrunorna. Att en del runstenar tillkommit under tidig kristen tid, vittnar ett inhugget andreas kors. (Andreas kors benämnes ett snedställt X-kors, ty enligt traditionen skall Andreas, Petrus broder, en av Jesu lärjungar ha slutat, som martyr på ett sådant kors).

Av de över 2000 kända runstenarna i Sverige, står ca hälften i Uppland. Inom vårt lilla område kring Västerås, skall här närmare beskrivas tre stenar.

Den runsten, som vi stannat inför, härstammar från 1000-talets mitt. Inskriptionen: "Folkvid reste stenar dessa alla åt sin son Heden, broder till Anund. Vred högg runorna".

(Läs denna runskrift rätt, annars får man lätt den uppfattningen att, Folkvid utförde en kulinarisk bedrift). Expertisen anser att Vred ej tillhört de skickligaste runmästarna, en sak som en okunnig betraktare kanske inte vill skriva under på omedelbart. Se bild 9.

Vid bron över Kapellbäcken, den s k Saltängsbron, står på var sin sida om vägen två stenar med ristningar. Se R3 bild 2 och bild 10.

Båda är från 1000-talets mitt, och den södra stenen saknar runor, den bär istället ett stort fyrfotadjur i ornamentalt slingverk. Norra stenen har följande försvenska-de inskrift: "Gisl lät göra bro efter Osl, sin son. Han blev död i England. Gud hjälpe hans ande och själ".

När Västmanlands läns fornminnesförening år 1861 instiftades, låg denna sten sönderslagen i en hög invid bron. Men på initiativ av fornforskaren Richard Dybeck blev iståndsättandet av runstenen en av föreningens första åtgärder.

Bild 10 A

Bild 10 B

Bild 10 C

3 km SV om Anundshögen, alldeles intill vägen, (se R4 bild 2 och bild 11), ligger en gravhög, kallad Grytahögen. Dess höjd är ca 7,5 m, och basdiametern 41 m. Fasaden mot vägen är fin, men baksidan upptar, sedan lång tid tillbaka, en inbyggd källare till gården. I toppen finns en meterdjup grop, kanske orsakad av en instörtning i högen eller är det minne från ett plundringsförsök. Kring högen ligger ett litet gravfält, med bl a enstensättning. Högen kan härstamma från folkvandringstiden.

Bild 11

Trakten kring den havsvik, som vi nämnt att Mälaren var långt fram i tiden, var ganska svår försvarad, ty man tog sig fram fortare till sjöss än till lands. Visserligen hade man alarmsystem i form av vårdkasar, dessa utgjordes av eldar, så placerade att man kunde se dem på långt håll, och när elden tändes var det detsamma som mobiliseringsorder, för folket i trakten. Vidare hade man budkaveln.

Men för en hastigt uppdykande fiende, var dessa varningssystem ej önskat effektiva, därför anlades smärre befästningar, som för en kortare tid snabbt kunde tjänstgöra, som skydd. Dessa fornborgar eller bygdeborgar anlades ofta på svårtillgänglig mark, såsom på höjder i sumpmarker. Där så behövdes anlades murar av löst på varandra lagda stenar, som numera oftast rasat samman och bildar avrundade åsar. I en del borgar har man påträffat husgrunder och kulturrester, som tyder på en längre vistelse i förskansningen, men i de borgar vi träffar på har avsikten troligen varit att de för en kortare tid skulle användas, och därför gjorts primitivare. I Sverige finns många fornborgar, och mälardelns landskap står för ett stort antal av dessa. De antages tillhöra folkvandringens- och vikingatiden.

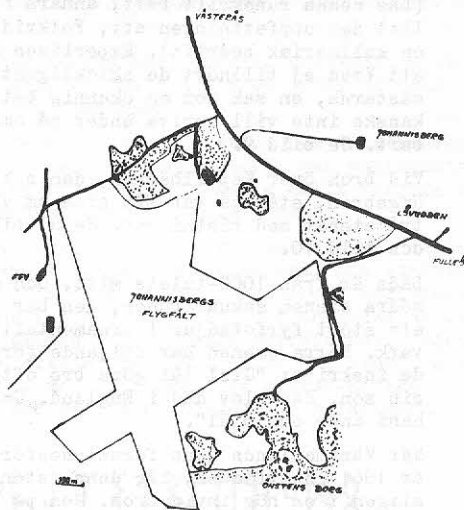

Bild 12

Vid Johannisbergs flygfält, se R5 bild 2 och bild 12, ligger den första borgen vi skall titta litet närmare på. Detta är den s k Önstensborgen, som på en ca 7 m hög bergknalle, omgiven av åkermark, vilar med sina totalt ca 210 m långa murar. Borgen är oval till formen (90x50 m), och längdaxeln orienterad i N-S. Murarna är anlagda i väster, norr och öster, och fördelade på en inre mur vid bergsslutningens början, och en yttre i själva slutningen. De starkt raserade murarna är ca 1 - 6 m breda och 0,5 - 0,8 m höga. Namnet Östen härstammar från tiden före 1500-talet, då trakten kring Johannisberg hade detta namn.

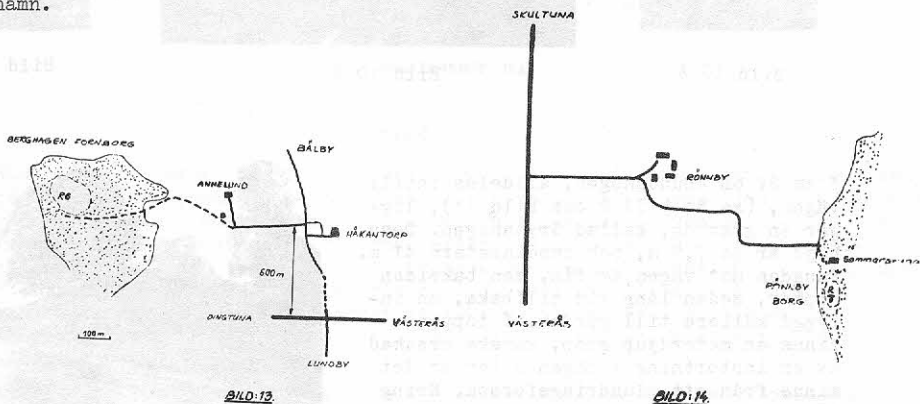

Bild 13

Bild 14

Berghagens fornborg, se R6 bild 2 och bild 13. Trots att tidens tand hårt ansatt befästningen, kan man ändå ana borgens utseende. De starkt raserade murarna ser snarast ut, som blockmark. Besök på platsen ger dessutom en vacker utsikt mot Dingtuna m. o.

Den tredje och sista borgen jag i korthet skall beskriva ligger i St Ilians församling, SO om Rönaby, 2 km öster om Skerike kyrka. Se R7 bild 2 och bild 14. Anläggningen kallas Rönby borg, och ligger på en ovalformad bergknalle, som i norr stupar 15 m brant ner mot Borgmyran, en forntida sjö. Fornborgen består av en halvcirkelformad mur, ca 50 m i diameter, kring bergskränet, med ett mindre utanverk i norr, en halvcirkelformad murstump. Åt söder går två parallella murar, den ena S-formigt svängd.

I samband med bl a borgbergen, påstås att man har sett järnringar infästade i bergväggen eller i klipphöllar. Dessa skulle ha använts att förtöja båtar i på den tid då vattnet gick så långt upp. Ännu har dock ingen forskare kunnat påvisa säkra rester av sådana ringar.

Vi slutar denna utflykt i Västerås

omgivningar på Johannesbergs nya fina trappa, där vi står och beundrar allén längs infartsvägen. Man behöver bara vända blicken något åt höger, för att kunna få en klotformig sten i synfältet. Detta stenklot, se bild 15, uppges en gång ha funnits i Önstensborgen. Dylika stenar är kända bl a från Sippersta och Nyborg i Dingtuna sn. I vilket syfte stenarna formats och när, vet man inte med säkerhet, men de tros ha legat på gravhögar. Kloten är i många fall vackert utsirade, med inhuggna linjer eller bågformiga figurer, några har en älvkvarnslikande grop, som medelpunkt, vilket man tror antyder religiöst syfte. "Johannesbergsstenen" har några inhuggna figurer, men tyvärr är det i dagsljus svårt att se orneringen. I toppen, där tändsticksasken på bilden står, finns en skålförmig grop, ca 5 cm i diameter och 1,5 cm djup.

Efterskrift

En hotfull besvärjelse mot rubbande av minnesmärken står inhuggen i en sten, vid Björketorp nära Johanneshus i Blekinge, Den tolkas: Ofärdsspådom. Detta är runornas hemlighet. Jag dolde här kraftrunor, obekymrad för arg trolldom. Den som nedbryter detta, han varder svekdöd fjärran från hemmet.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Almgren, Oscar: Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden - Uppsala 1934.
- Våra minnesmärken från hedenhös - Riksantikvarieämbetets handledningar 1, Stockholm 1943.
- Bibby, Geoffrey: Spadens vittnesbörd - Stockholm 1957.
- Eriksson, Gösta A: Vad skall jag se i Västmanland och Närke - Stockholm 1960.
- Fredsjö, Jansson och Moberg: Hällristningar i Sverige - Oskarshamn 1956.
- Frich, Hartvig: Europas kulturhistoria, del 1 - Solna 1962.
- Granlund, V: Kulturminnesvården i gällande lagstiftning. Utdrag av lagar och författningar. - Stockholm 1958.

- Graus, Olof: Beskrifning öfver Västmanland - Västerås 1904.
- Grimberg, Carl: Svenska folkets underbara öden, band 1 - Stockholm 1923.
- Jansson, Sven B.F: Runinskrifter i Sverige - Uppsala 1963.
- Ljung, Sven: Arboga stads historia - Arboga 1949.
- Moberg, Carl-Axel: Innan Sverige blev Sverige - Stockholm 1964.
- Montelius, Oscar: Om lifvet i Sverige under hednatiden - Stockholm 1873.
- Mälardödsprovinsernas Hypoteksförenings 100-årsjubileum: En bok om Mälardödsprovinserna. - Stockholm 1953.
- Näsström, Gustaf: Forna dagars Sverige. - Stockholm 1941.
- Ohlmarks, Åke: Hällristningarnas gudar. - Stockholm 1963.
- Stenberger, Märten: Västeråstraktens förhistoria. - Västerås 1956.
- Svenska turistföreningens årsskrift 1918.
- Västmanland, svenskt mittland. - Stockholm 1956.
- Västmanlands läns fornminnesförenings årsskrift: 1933, 1934, 1940-41, 1958-59 och 1960.

KAMRATTRÄFFEN

Werner Larsson

Det är tre tilldragelser inom FFV-världen, som år efter år återkommer: Årsavslutningen, föräldraträffen och kamratträffen. Det är festliga tillställningar där FFV-arna intagit centralpunkten. Helt eller delvis har dessa evenemang ägt rum på Lövudden, denna underbara plats där ju också FFV-arna tillbringat sina 2 första år. Så träffar man dem efter ett par år, t ex vid årsavslutningen och efter ytterligare några år vid kamratträffarna. Nu har de vuxit till unga män med rakhyvel i bagaget. Det är väldigt skojigt att träffa dem på nytt.

Men nu var det kamratträffen jag skulle orda om. Är kamratträffarna så festliga och bra som de kunde vara? Om icke - varför? Skulle jag byta ut ordet kamratträff mot ordet konsert så kunde man säga att de före detta eleverna tror att det är en promenadkonsert man är med om. Man deltar inte hundra procentigt vare sig vid måltider eller i det sammanträde som äger rum mitt på dagen. När man sedan kommer till middagen visar det sig att allt för många "måste" resa hem. Vid middagen saknas också ofta prominenta personer från skolan, KPUM och elevhemmen. År 1964 var det inte en, som kunde ge deltagarna "ett ord med på vägen". Varför inte kunna ge avslutningen, som dock middagen är, en festligare prägel. Musik t ex. Och en V Å R D. Beträffande priser på mat och kaffe kanske dessa kunde vara en aning populärare. Men då jag i skrivande stund läser i bladen, att livsmedelspriserna stigit under årets tredje kvartal (kött och kaffe bidrog mest till uppgången) kanske jag icke skall orda om den saken. Jo - förresten. Vart tog tårtan vägen vid kaffet mitt på dagen vid kamratträffen 1964? Det stod dock i programbladet att den skulle finnas.

Väl mött vid kamratträffen 1965.

Efter idogt forskande har vår utsände korrespondent i Arboga, Werner Larson, ingivit nedanstående rapport till PB-redaktionen. FVVK instämmer med föregående gratulanter.

VIGDA

Ossian Möller
Rita Karlsson
20/3 1964

Torbjörn (Pajsarn) Kjellin
Kerstin Lindström
16/5 1964

Allan Luks
Pirkko Koulsko
9/7 1964

Set Franzén
Ragnhild Olsson
25/7 1964

Anders Rönnbäck
Christina Forsgren
30/10 1964

Olle Norling
Ernstine Ekström
27/6 1964

FÖDDA

Det blev en GRABB
Sonja och Ove Granberg
f Torstensson
Arboga den 16/2 1964

Vår DOTTER
Gunvor och Jan Borggren
f Dolck
Göteborg den 28/2 1964

Vår SON
Monika och Bengt Blick
f Bengtsson
Arboga den 13/6 1964

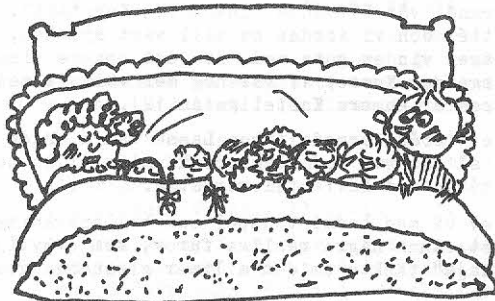
Catrine och Nina har fått en SYSTER
Gunnel och Bengt Löfstrand
f Nordahl
Spånga den 19/8 1964

En DOTTER
Birgitta och Bertil Selin
f Wallin

En POJKE
Maj-Britt och Ingvar Olofsson
f Larsson

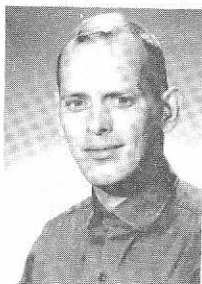
Vår SON
Gunilla och Lennart Brendling
f Bergdahl
Arboga den 18/10 1964

Christina har fått en SYSTER
Inez och Bertil (Klyk) Olsson
f Wass
Stockholm den 19/11 1964

- 70 LÅNGRE VI ÄR GIFTA 70 MER KOMMER VI
IFRÅN VARANDRA.

5212 Lennart Brendling

Vi hade nu tillbringat nästan två år på verkstads-skolan vid Johannisberg. Två någorlunda bekymmers-fria år. Filarverkstaden var kanske en källa till förtret, men så här långt efteråt inser man vilken nytta man haft av dessa första trevande övningar i spånavskiljning.

Siktet var inställt på en telemontörsexamen, men innan dess skulle vi tillbringa två år på en flottilj eller central verkstad.

Innan vi började vid FFV hade vi blivit tillfrågade var vi ville praktisera, och nu, denna soliga majdag år 1954, gick vi bara och väntade på det slutgiltiga beskedet.

Så hörs då "Linkans" röst i högtalaren - Alla telemontörer till kollegierummet!

Efter en stunds väntan kommer rektor Ahlgren. Han tar genast till orda.
- På grund av omständigheter så och omständigheter så.....så har vi beslutat att placera er allihop på F21 i Luleå!!

Det blir dödstyst. Förvirrade stirrar vi på varandra.

- Men....

- Vad....

- Är det verkligen sant??

- Rena rama deportationen!

Vi ser oss i andanom iklädda vargskinnspälsar piska hästen framåt genom milsvida skogar för att undkomma den tjutande varghopen, alltmedan mörkret tätnar i den vinande snöstormen.

Men nej. Inga invändningar hjälper. Skolans dom är oåterkallelig. Det är bara att bita i det sura äpplet och sätta i gång med nödvändiga förberedelser.

Sommarlovet är förbi. Dagarna har blivit kortare och vi är redan inne i augusti.

- Yrvakna och en smula desorienterade står vi där på perrongen i residensstaden Luleå. Nio "tampar" och en "slusk".

"Tant Maja" Ljungstrand, vår blivande "inackorderingstant", hade ordnat en liten välkomstkommitté, och vi fördes nu till vårt nya hem, ett vitt två-vånings trähus, beläget vid en gata med, som det senare visade sig, missvisande namnet Fredsgatan. Numret 17 var nog mer välvalt med tanke på grannarnas - Fy! (adressen är numera Kastellgatan 12).

Ingen av oss, bortsett från tornedalningen Lasse Vaara, hade varit längre norrut än Västerås, så det var med blandade känslor vi nu beredde oss för de närmaste två praktikåren vid F21:s televerkstad.

Höstkvällarna fördrev vi med badmintonspel och bollsparkning på den relativt stora tomten, där det fanns några resliga furor, som utnyttjades till mål-stolpar. Vad "tant Maja" tänkte om den alltmer glesnande gräsmattan skall jag inte gå in på.

Lördag, söndag och onsdag brukade vi gå till Folkets Park för att ha litet trevligt. (Parken är nedlagd numera).

Den första vintern blev i hög grad de långa kalsongernas natt. Man hade inte upplevt så stark kyla under så lång sammanhängande tid sedan många år tillbaka. Medeltemperaturen för januari och februari låg någonstans mellan minus 20-30 grader. Termometern på verandapelaren var bara graderad ner till -40°C, och vid ett par tillfällen syntes bara en liten blå spritkula och det berodde

"Luleågänget"

Övre raden fr vänster

Lars "Kokko" Vaara
 Bernt "Bölja" Karlsson
 Lennart "Lelle" Brendling
 Karl-Gustav "Egon" Andersson
 Set "Frasse" Franzén

Undre raden

Stig "Pluto" Hertze
 Rune "Alexius" Hessler
 Bengt-Olof "Bob" Bengtsson
 Bo "Valle" Valfridsson
 Jan "Laxen" Forshage
 saknas tyvärr på bilden

inte på att någon känt sig särskilt "törstig" föregående kväll.

Det var onekligen en dyster tid.

Innesittande för med sig tankar och reflexioner. Hade jag en penna till hands kunde det låta så här:

Nu är det vinter i Luleå stad,
 snöflingor falla i snö(r)rät rad.
 Har du en skyffel av lämplig sort
 skall jag snart flingorna ha skyfflat bort.

Detta jag trodde, när hit jag anlände,
 men snön sig ej visade ha någon ände.
 Jag skyffla och skotta så svetten den rann,
 men fick ej för mödan nån lön minsann,

ty snön bara föll och föll och föll,
 fast modet jag ändå, trots allt, uppehöll
 och tänkte - nån gång skall väl snön ta slut,
 för annars i Luleå står jag ej ut!

När nittonde skyffeln utsliten var,
 jag ej några drömmar om vår hade kvar.
 Allt kändes så hopplöst, tomt och trist;
 när all min lust till livet jag mist.

Men så en majdag det slutade snöa!
 Och solen kom fram - det började töa!
 I strida strömmar snön rann bort;
 ett nordens Venedig blev min lott.

Av trasiga skyfflar jag byggde en båt
 och for sen med den ut på livräddningsstråt.
 Jag räddade människor från drunkningsdöd,
 och tjänte på så sätt mitt levebröd.

Kom nu ihåg - ni som dikten fått höra,
 att i Luleå stad har ni inget att göra!
 Nej, håll er hemma på sydsvenska myllan,
 där en snöflinga blott ni får se uppå fyllan!

